

Marko Kravos

Idila in pravljica

– o plodni moči fantazije in otročjega

Od vsega začetka sta zdaj tu zdaj tam pokukala iz moje poezije: fantazijski svet – miti, pravljice, zaumno – ter infantilni način doživljanja stvari v njihovih osnovnih potezah in sestavinah. Zadnji čas sta ti dve potezi vse bolj izraziti. Je to odraz krize srednjih let? Morda nekakšen beg – kot reakcija na svet, nad katerim v zadnjih letih vse bolj zadušljivo visijo tržni dimi in vsakršna bojna sredstva proti individualnosti? Ali pa odraža ta moja ustvarjalna usmerjenost skrb, da ne bi izgubil v sebi in v svojem umetniškem početju nekaterih gibal, ki so življenjsko pomembna, ki nudijo ravnotežje in zadoščenje?

Predvsem to, čeprav tudi prvih dveh hipotez ne gre omalovaževati.

*Pesnitev Jazonova sled je nastajala od poletja 1989 do aprila 1992, takrat nekje je namreč šla v tisk zbirka OBZORJE IN SLED (DZS 1992). Bila je razprodana in nekaj mesecih in založba Mihelač je že v maju naslednjega leta poskrbela za izbor mojega pesništva, ki ga je s prijateljsko zagnanostjo in ažurnostjo pripravil Tone Pavček pod naslovom SREDI ZEMLJE SREDOZEMLJE. Vanj je vključil tudi tri od šestih pesniških slik iz omenjene pesnitve: samogovor Morja o krhkosti in nepomembnosti človekovih del v bolj ali manj »prištevnem«
kozmosu, baladni popis sizifovske zvestobe ob Krmarjevem koncu in Drobce epiloga, ki govorijo o ambicijah kronista – pesnika.*

*Zadnja po času nastanka je od te pesnitve nastala Idila, razbremenilna medigra med krmarjevo smrtjo in pragmatično življenjsko močjo »ženske«
narave v dialogu med Jazonovo ženo in njegovo hčerjo; med tragiko in deziluzijo v teh dveh slikah sem čutil potrebo, da izpostavim tudi novo, večno obnavljajoče se polje za nove mitične osebe in pohode. Zadnji hip, tako rekoč tik pred izidom, sem vstavil v pesnitev še Idilo, z blagonaklonjenim pristankom urednika DZS Kajetana Koviča. Brez te dimenzije bi se mi zdela Jazonova sled, ob vsej njeni smotni eliptičnosti, torzo. O tej vrzeli sem razmišljal tudi ob prvi objavi glavnine pesnitve, ki je izšla pod naslovom Morje, obzorje in sled v 12. št. Sodobnosti leta 1989.*

Potem se je zgodilo prvič, da sem kak svoj verzni tekst pisal programirano, zaradi kompozicijske potrebnosti. Preveč je namreč zijala vame enakomerna temačnost sveta, ki ga je izrisovala dotedanja pripoved o Jazonovi iluziji o človeškem / moškem poslanstvu v svetu; in vse bolj, saj mi je medtem nastala še krmarjeva individualna tragična slika.

Tako je nastala živalska pravljica o ljubezenskem trikotniku na morskem dnu in o delfinovi odločitvi, da prestopi v višjo stopnjo življenja, med kopna bitja: le tako da bo lahko opravljal velika dela in razpolagal z udi, pripravnimi za izkazovanje srčnih in drugih nagibov.

IDILA

(četrta slika iz epske pesnitve Jazonova sled)

Veliko truda me je pri pisanju Idile stalo, da sem se poslovil od daktiloidnega verza, ki označuje »visoko« pričevalno nastavo drugih enot. Zato pa sem kot vezivo z ostalo pripovedjo vgradil elegično ironični kontrapunkt, ko delfin ob svojih prvih korakih na suhem sreča »človeka z očali«, ki tudi želi spremeniti svojo življenjsko stopnjo – s ponovnim sestopom v vodo. (Tudi Jazon na začetku razločno pove, da odhaja na morje, ker je na celini vse preveč vsakršnega prahu).

Seveda sem v Idili želel tudi vsaj namigniti na aktualno dogajanje na zgodovinski, politični in državotvorni ravni z razgledišča v letih 1990–92. Ta prvina se je izrazila zelo prikrito, le kot pesniški prijem s slovansko antitezo ob koncu. A brez namiga na avanturo barčice Slovenije le nisem mogel, ker je tudi to ena od pomenskih sestavin pesnitve. Kaj več od slovanske antiteze in anahronizma z očali pa ta igriva romanca, ki sem ji namenil v celotnem epskem organizmu funkcijo intermezza, ne bi prenesla. Prav lahko bi se mi narušila globalna časovna metafora o predzgodovinski antični epopeji.

Vse lepo in prav! A isti čas sem pravljíčnost in otroško elementarnost izživiljal tudi v nizu zgodbic, ki so nastajale pod neposrednim narekom srca ob rojstvu lastnega otroka in ob ljubezenskem porazu. Te dni so pri DZS izšle MALE ZGODBE IZ VELIKEGA ŽIVLJENJA BINETA BRVINC. Ko listam po teh trinajstih otroških besedilih, naletim tudi na zgodbo

V PODMORSKEM KRALJESTVU

Seveda je v njej že na prvi pogled veliko skupnega z Idilo iz Jazonove sledi, pravzaprav se zdi, da je brvinc (tako pravimo na Primorskem mravljam) tisti beli človek z očali, ki poizkuša beg nazaj v morje, ko pa je na suhem tako neznosno vreme. Tudi delfin se odloči za prehod na kopno, ko je bil »deževen dan, prava povodenj«. – Pa šegava intonacija, celo ljubezensko razočaranje, ki pokuka na dan ob koncu Brvničeve pripovedi (tej nesreči je posvečena ena prejšnjih Binetovih zgodb).

In vendar je zaporedje nastanka obeh besedil obrnjeno. Binetov pohod v morje se mi je izpisal več kot leto dni prej, vsaj pred aprilom 91.

Ko zdaj obnavljam v spominu, kako je do tega prišlo, se spomnim, da sem v sebi kuhal podmorsko pravljico, a v verzih in za odrasle. Da sem zaradi te komaj zarojene motivike v sebi kupil tudi kako knjigo, ki naj bi mi utrdila besede, pojme, vedenjske značilnosti življa v podvodnem svetu. Pa očitno za pisanje »odrasle« pravljice še ni bil čas.

In kaj iz vsega tega sledi? Je to kaj pomembno, kateri tekst je prej nastal? Morda pa. Govori mi, da fantazija ni le eno od temeljnih gibal za ustvarjanje, da ni le bolj ali manj terapevtsko brskanje po nezavednih plasteh jaza ali beg pred realnostjo. V svoji otroški zvedavosti in igrivem, neobremenjenem pletenju zgodbe namreč jasneje vidi sestavine človekovega jaza in njegovo zgodbo: preteklo, sedanjo ali njene nadaljnje zasuke v prihodnosti.

Tako sem šele po ubeseditvi na otroški ravni lahko Binetovo podmorsko dogodivščino kot nekakšno kultivirano sadiko presadil v svet literature za »ta velike«.

To biserno svetlobo je torej izvlekel iz mene Bine Brvinc. Čeprav sem se že

dolgo pred tem želel prebiti v polje domišljije in pravljčnosti, mi to ni uspevalo, dokler se nisem »zmanjšal« na otroško dimenzijo. Dimenzijo, ki ni ne distanca do sveta ne redukcija življenja, ampak pristni stik z njim.

Tako kot pri komičnem prevračanju sveta, pri (po)smehu, je tudi pri pohodih v svet fantazije potrebna modrost. In skromnost.

Obe ti čednosti pa mi zdaj pravita, da je bilo samoanalize in poučenosti več kot preveč. Da lahko tako razmotrivanje poduši neposredni čar pravljice, avtorja pa izda, da z vsem tem išče le opravičila za starčevski infantilizem, ki se ga morda že loteva.

– Ne ne, si prigovarjam. – Ne ti! Star je svet, ki se ponavlja, ponavlja...

Stari svet se je naveličal ozkih tirnic, po katerih se je vrtel v veselju. Zaželel si je srečevanja z drugimi svetovi, s kako košato repatico na primer, s kakim soncem, ki bi imelo luč drugačne barve in manj peg kot domači sončni vladar.

Zato kratkomalo izstopi iz vsakdanje krožnice in gre. Ko tako gre v globino neba, ga stisne pri srcu. Brez svojih bratov planetov, brez svojega satelita in roja meteoritov se je zazdel sam sebi majhen in zgubljen. Dolga prostranstva na vse strani in orjaška nebeška telesa, zamolklo grmenje od razpadanja zvezd in šum meglic, ki rojijo v neumljivih vrtincih – od vsega tega se mu je stiskalo srce in ob prvi črni luknji – hop vanjo!

V črni luknji pa se vse nanovo rodi. In ko je naš svetek spet pokukal na dan na drugi strani luknje...

Zdaj pa nadaljujte kar sami – ta škrat: delfin, brvinc, svetek je v vas samih. Ga slišite, kako nam pripoveduje svoje dogodivščine?

Trst, 6. 10. 1994

IDILA

Tiho in blago se vodni tok razliva
po dobri sredi morja.
Tam so njega dni živeli
rak, biserna školjka in mali delfin,
živeli, se radi imeli,
drug drugemu kratek čas delali.

Seveda se vse je vrtelo
krog biserke mavričnooke.
Vse kar je znala, vse kar je mogla,
tako na skalo pripeta,
ves čas se je samo spogledovala:
zdaj se raku namigovalno razpira,
potem se hitro pod klobuček skrrije,
zdaj drugemu izza pahljače pomiga,
potem se pa spreneveda.
Največje veselje pa je sebi sama,
ko se v lastni leščini gleda.

Rak, stari morščak, prinaša ji cvetja,
 posladek iz iker, nakit iz dragega kamna.
 Rad po njej gleda in s svojimi noži
 jo nežno struži čez hrbtno oblino,
 da ne bi se tam še lišaji razpasli.
 Rak, stari morščak ve, kako je kaj treba,
 naravnost nič, vse raje postrani,
 še dlje in hitreje pa ritensko pride.

Delfinič vihravi se rad junači,
 se v družbi postavi: ribe preganja,
 za šalo in smeh vrže raka na hrbet,
 mu pihne pod rep, se mu smeje v brk,
 ko ga v pesek zasuje. Prevrže kozolec,
 skoči iznad vode v višavo, pa spet
 za šalo in smeh seže z navihano glavo
 školjki pod krilo.

Potem kdaj obstane,
 z visokim glasom zapoje, otožno in milo.
 Pač o tem, da se zaradi hladne krvi
 ne more ljubiti, in še brez rok, brez nog.
 Tak niti na sonce ne more, na zrak,
 tja gor, kjer biva svetli bog.
 Od te nostalgije se nekega dne
 napije pri sipi črnine
 in se na breg požene.

Bil je deževen dan, prava povodenj,
 zato baje ni bilo velike razlike
 med vodnim in kopnim življenjem.
 Tako se razvoj zgodi, tako se na beli svet pride,
 med svetovljane, med višje sloje,
 iz prazgodovinske globine na trdna tla.

Kaj se v daljavi tako lesketa,
 tam na peščini, na šumnem bregu?
 Je to zmagoslavje sonca,
 ki se po neurju ljubi z morsko peno?
 Je z neba zdivjala strela
 in je v trhlem panju ogenj zarojila?
 Kaj če ni slepilo, ta lesk v daljavi,
 in se v ganjenih očeh le radost nam svetlika,
 zdaj, ko naš delfin lepo po suhem hodi?

To ne more sonce biti,
 ob večeru bi vijolično žarelo,
 niti ni plamenov na obali,
 dim pokaže, če bi v panju tlelo,
 in privid z utripom vek izgine.
 To na bregu, kar se z leskom vidi,
 to sta dve postavi. Ena gre od morja,
 to gre delfin v sveži, še rosni opravi
 svoji usodi naproti. Druga gre v vodo,
 in to je beli človek z očali.
 V vodo gre, vznemirjen od želje
 po davni školjki sredi morja,
 na dobravi, kjer se tihi, blagi tok razliva.
 V isti črti gresta dve postavi,
 smer pa je nasprotna.

V PODMORSKEM KRALJESTVU

Pa kaj, če dežuje! To so samo kapljice vode, in ko si enkrat moker, se vsaj ne moreš več zmočit,« je Bine Brrvinc obračal svojo pamet, ko ga je nekega dne ujela nevihta. »Niti umivati se mi ne bo treba danes.«

Vse je raje gledal z lepe strani. Zato se je tudi tokrat odločil čisto po svoje, da gre namreč še na morje na kopanje: ko si enkrat moker ...

Morje je zelo veliko in tudi zelo globoko. Če plavaš, se vedno malo bojiš. Zato si Brrvinčev Bine izmislil še kaj boljšega kot plavanje. Poizkusil bo dihati vodo, da se bo lahko peš sprehodil po morskem dnu. Če znajo to ribe, zakaj bi tega ne zmožel naš mravljek.

Blub-gloob! – Kh, kh, kh, fuj! – je kašljal, se dušil in pljuval. Ampak potem je še nekajkrat poizkusil, dokler: – Blub-gloob! – mu ni uspelo. Dihal je vodo, kot bi pil oranžado.

»Žejalo me že ne bo,« si je rekel in stopil naprej, da si ogleda svet pod vodo.

Kako lepo mehko je hoditi po morskem dnu, sam pesek in morske trave. In ob vsakem koraku te odnese daleč in visoko, kot bi bil brez teže.

Kaj vse je videl na tem morskem svetu: predvsem čudovite rože vseh barv, a ko se jim je približal, so se potegnile vase, se skrile.

»Kako so šele te sramežljive,« si je mislil Bine, in se spomnil svojih sester, ki so se tudi skrivale pred vsemi.

Potem je bilo tu polno polžkov. V nekaterih so stanovali polžki, v druge pa so se naselili rakci. Ti so nekoč z zvijačo zvalili radovedne polžke iz njihovih hišic, recimo tako, da so jim pred nosom mahali z morsko solato in ko niso pazili – hop! – pa so se zrinili pod tujo streho.

Ko je tako postopal pod morjem, je mimo Bineta priplavala tudi čudovita mavrično pisana meduza. Vrtela se je in se dvigala in spuščala, ker je očitno imela tam službo kot vrtiljak. In res se je za njene lovke vesil kar cel kup zelenosrebrnih ribic. Kako so se zabavale!

Bine se je vsemu čudil, vse ga je zanimalo in ga veselilo. Tudi on se je obesil za morski klobuk in se vrtel in vrtel.

Takrat pa pride mimo poredna sipa. Kaj vem, kaj jo je pičilo, da je spustila svoje črnilo in je nastala v hipu črna noč vsenaokrog. Bine je prestrašen odskočil, ampak kam, ko je bila tema?! Spotaknil se je in padel naravnost v naročje velike školjke, ki se je v hipu bojazljivo stisnila in zaprla svoj pokrov. In Bine je ostal notri!

– Jooj – si mislite vi . . .

Bine Brrvinc pa: Juhuhu! – ker je bil v školjki velik biser, ki se je svetil kot sto svetilk. Spravil ga je v svoj nahrbtnik in potem poščegetal školjko, da se je morala posmejati na vsa usta. On pa takrat – hop, ven!

Zunaj se je potem naprej ogledoval: tu rdeča korala, tam cel gozd koral in med njimi svilene alge, morski ježki, pajki, čebele, vse kot na gornjem svetu, le da bolj okroglo. Pa tudi bolj bodoče, nabrušeno.

V morskih globinah pa je tudi marsikaj narobe, je opazil Bine. Recimo zvezde, ki ležijo kar po tleh, namesto da bi utripale zgoraj. Tudi morski pes Griznik ni privezan niti nima nagobčnika: kaj če koga ugrizne!!!

– In še nekaj je opazil Bine, kar sploh ni bilo prav. Ko je srečal morskega kanarčka, je takoj opazil, da sploh ne poje, ker pač ne more peti s polnim kljunom vode. Seveda, vse živalce tam spodaj so tihe, vse je mutasto: pes ne laja, vrtiljak Meduza nima bučne glasbe, prav tako tudi trave in gozd koral ne šumijo.

Bine je potegnil svojo zlato trobento iz nahrbtnika in pihnil vanjo, da bi videl, če se vsaj ta oglašja. A vse, kar je bilo slišati iz nje, je bilo: gluub-bloob.

»Kdo bi prenašal vso to tišino,« je sklenil Bine. »Saj bi se privadil, da so psi brez nagobčnika, morski ježi z ostrimi iglami, da povsod prežijo poredni rakci s škarjami in so zvezde kar po tleh in da sipa razsipa svojo črno tekočino. Da pa si ne moreš zatrobentat niti pesmice za korajžo, to je pa že preveč!«

Na srečo je prikolovratil tam mimo morski konjič. Bine je skočil nanj in brž sta oddirjala do nabrežja in kopne zemlje.

Tako se je končal izlet pod morje. Od njega je ostal Binetu čudoviti biser. Sklenil je, da ga bo podaril svoji izvoljenki, ko si bo katero res dokončno izvolil. Do takrat pa bo ob luči bisera pisal knjižice z zgodbami iz lastnega življenja.